

RAPORTY i ANALIZY

Przegląd rosyjskich mediów (18 stycznia-25 stycznia). Rosyjska agresja informacyjna na Polskę

Jak można się było spodziewać spór polsko-rosyjski z historią w tle nie przygasł i był obecny w polskich i rosyjskich mediach także w ubiegłym tygodniu. W temacie szeroko pojętej II Wojny Światowej i kontekście antypolskim wypowiadali się m.in. prezydent Rosji Władimir Putin, rzeczniczka rosyjskiego MSZ Maria Zacharowa, a także wielu publicystów i historyków. W związku z 5. Światowym Forum Holokaustu w Jerozolimie w dniu 23 stycznia, tematem przewodnim w stosunku do Polski było zarzucanie jej antysemityzmu, ale nie tylko – obecne były także inne wątki historyczne, np. mord w Katyniu, czy zajęcie obozu Auschwitz-Birkenau.

18 stycznia na łamach państwowej agencji informacyjnej RIA Nowosti prezydent Federacji Rosyjskiej, Władimir Putin, zapowiedział, że zamknie „ohydne usta” tym, którzy chcą przeinaczyć historię. Na spotkaniu z weteranami i przedstawicielami organizacji patriotycznych Władimir Putin miał powiedzieć: „Zamkniemy ohydne usta, otwierane przez niektórych działaczy zagranicą po to, by osiągnąć chwilowe polityczne cele, zamkniemy je prawdziwą gruntowną informacją”¹. Putin zapowiedział powstanie centrum archiwalnego, które ma być dostępne dla każdego. Znaleźć mają się w nim dokumenty archiwalne, materiały filmowe i zdjęciowe. W notatce informacyjnej publikowanej przez RIA Nowosti wyróżniono w ramce jeszcze inny cytat prezydenta FR: „I zamkniemy usta tym, którzy próbują przeinaczyć historię, ukazać ją w **falszywym świetle** i umniejszyć rolę naszych ojców i dziadów, naszych bohaterów, którzy ginęli, broniąc swojej ojczyzny i praktycznie całego świata przed brunatną zarazą, przed nazizmem” – cytuje agencja².

O powstaniu centrum informacyjnego Władimir Putin wypowiadał się w ostatnim czasie wielokrotnie. Niektórzy analitycy wskazują na pewną „toporność” obecnej kremlowskiej ofensywy

¹ <https://ria.ru/20200118/1563581123.html?in=t>

² <https://ria.ru/20200118/1563581123.html?in=t>

historycznej, czego powodem ma być nieobecność w dyskursie czołowych rosyjskich historyków, jednakże nie można jej lekceważyć, bowiem ma ona charakter spójny i zmasowany, wsparty całą machiną państwową i propagandową. Jej cechą charakterystyczną jest stwarzanie wrażenia, że zarzuty skierowane przeciwko Polsce i krajom bałtyckim oparte są na dokumentach archiwalnych, a Rosja walczy jedynie z historycznym rewizjonizmem. Zapowiedź budowy nowego centrum umacnia tezę o rzekomej otwartości Rosji na archiwalia. Tworzy się następującą narrację: Rosja opiera się wyłącznie na źródłach historycznych, a inne kraje – w tym oczywiście Polska – bazują jedynie na fałszywej wersji historii, nieznamości dokumentów, politycznej koniunkturze, a nawet hysterii. Oczywiście dobór dokumentów – nawet prawdziwych – jest selektywny i przez to zmanipulowany. Przedstawiane są tylko te materiały archiwalne, czy wypowiedzi, które pasują do kremłowskiej narracji; inne są po prostu pomijane.

Wspomnienia weteranów

Temu zabiegowi dezinformacyjnemu służą na przykład wywiady z weteranami, którzy traktowani są niczym źródła historyczne. Trudno polemizować z wypowiedziami weteranów, rzecz jasna brakuje w nich obiektywizmu. Izwiestia przytacza wypowiedzi weterana dotyczące „wyzwolenia Warszawy”. Cytowanego weterana Armii Czerwonej zadziwiły więc słowa premiera Mateusza Morawieckiego zamieszczone w Politico. Weteran dzieli się własnymi przeżyciami i dziwi się, że premier Morawiecki nie wie, iż Polskę wyzwoliła Armia Czerwona. Słowa premiera przedstawione są więc jako element polskiej propagandy. „Przed wami [stoi] żywy uczestnik działań wojennych na rzecz wyzwolenia Polski. Wszyscy wiemy, że za wyzwolenie Polski zginęło 600 tysięcy żołnierzy [radzieckich]” – mówi weteran³. W innym z cytatów żołnierz Armii Czerwonej sugeruje nawet, że wśród młodzieży szkolnej pojawia się tak absurdalna myśl, że Auschwitz wyzwoliła armia... amerykańska⁴.

Podobny charakter ma oparty na źródle historycznym (tym razem pisanym) opublikowany 23 stycznia artykuł w Rosijskiej Gaziecie. Sporo miejsca zajmuje w nim „prawda kapitana Nikiforowa” dotycząca zajęcia obozu Auschwitz. Artykuł zawiera dwa główne wątki. Pierwszy mówi o pomocnikach zbrodni Holocaustu, czyli kolaborantach z krajów bałtyckich i Ukrainy; drugi o „wyzwoleniu przez Armię Czerwoną” obozu koncentracyjnego w Auschwitz. Cytowane dokumenty, w tym wspomniana notatka kapitana Nikiforowa, mają udowodnić, że Armia Czerwona wyzwoliła obóz koncentracyjny. Artykuł kończą podziękowania prezydenta Izraela Szymona Peresa z 2010 r.

³ <https://iz.ru/966928/2020-01-21/veteran-vov-prokommentiroval-statiu-polskogo-premera>

⁴ <https://iz.ru/966928/2020-01-21/veteran-vov-prokommentiroval-statiu-polskogo-premera>

„dla rosyjskiego narodu i Armii Czerwonej” za uratowanie narodu żydowskiego „i całej planety od nazistowskiego zła”⁵.

Reakcje na artykuł premiera Morawieckiego zamieszczony w Politico

21 stycznia w renomowanym Politico ukazał się obszerny, wspomniany wyżej, artykuł premiera Mateusza Morawieckiego, który zawarł w nim kilka bardzo istotnych tez: np. o fałszowaniu i pisaniu na nowo przez Rosję historii II Wojny Światowej, sojuszu niemiecko-sowieckim w latach 30-tych, podwójnej okupacji Polski (nazistowskiej i stalinowskiej) i milionach ofiar komunizmu. „Podejmowane ostatnio próby odmalowywania Polski jako sprawcy, a nie ofiary, nie będą tolerowane” - napisał szef rządu.⁶

Na odpowiedź nie trzeba było długo czekać. Jako pierwsza – jeszcze tego samego dnia - skomentowała słowa premiera Polski na swoim Facebook’u rzeczniczka rosyjskiego MSZ Maria Zacharowa. Jej słowa oczywiście natychmiast zacytowały kluczowe rosyjskie media, w tym np. Izwiestia. Zacharowa **określiła artykuł polskiego premiera jako próbę „napisania na nowo historii II wojny”**. Tekst miał być oparty jakoby na „falszywych tezach”, negować rolę ZSRR w wyzwoleniu Warszawy i Polski oraz podać „w wątpliwość wkład Związku Sowieckiego w uratowanie świata przed nazizmem”, co miało zostać przypieczętowane trybunałem w Norymberdze. O ile w swoim wpisie Maria Zacharowa odwołuje się do słów premiera Polski i podejmuje z nimi polemikę, o tyle kończy bardzo emocjonalnym i mało dyplomatycznym stwierdzeniem: „To nie artykuł, ale prawdziwe samobójstwo: cztery strony, którymi premier Polski zabił w sobie człowieka”⁷.

Maria Zacharowa przytacza jak mantrę główn kremlowskie tezy, powtarzane przez całą rosyjską machinę państwową i naukową: Rosja pokonała nazizm, wyzwoliła Warszawę i Polskę, przyczyniła się do odzyskania ziem poniemieckich, odbudowała Polskę gospodarczo itp.

Notatka informacyjna z Izwiesti miała jeszcze dodatkowo wzmocniony przekaz, bowiem po słowach rzeczniczki MSZ zamieszczono komentarz zastępcy Dyrektora Instytutu Historii i Polityki Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (MPGU), historyka Władimira Szapowałowa, który słowa premiera Morawieckiego nazwał „falsyfikacją historii”. „To, co obserwujemy teraz, to tylko przepisywanie historii, które jest przeprowadzane przez przedstawicieli Polski z sympatią, wsparciem i aktywną pomocą wielu państw zachodnich. W rzeczywistości na

⁵ <https://rg.ru/2020/01/23/kto-vo-vremia-holokosta-ubival-evreev-evropy-i-kto-osvobodil-osvencim.html>

⁶ <https://www.politico.eu/article/moscows-holocaust-revisionism-world-war-russia-auschwitz-nazi-germany-soviet-union/>

⁷ <https://iz.ru/966860/2020-01-21/zakharova-prokomentirovala-statiu-premer-ministra-polshi-ob-aushvitce>

naszych oczach „czerń zamienia się w biel” i odwrotnie. Ten proces to nic innego jak rażące fałszowanie historii”⁸.

W notatce przywołano się słowa Aleksieja Muchina, dyrektora prorządowej agencji prasowej Centrum Informacji Publicznej, który także dosadnie skomentował słowa polskiego premiera.

Aleksiej Muchin stwierdził, że „przez Europę kroczy wirus rusofobii i jest coraz bardziej powszechny wśród europejskich polityków”, natomiast politycy polscy są w fazie „aktywnej rusofobii”⁹. Muchin miał powiedzieć, że „Ludzie, którzy oferują propagandowe konstrukcje, popadają w polityczne zapomnienie. Wydaje mi się, że polscy politycy i władze kopią dla siebie wielką dziurę, w którą nieuchronnie wpadną w rezultacie tej dyskusji”¹⁰.

Uzasadnianie Katynia

Najbardziej bodaj szokujące słowa o mordzie katyńskim i polskim antysemityzmie wygłosił natomiast Jewgienij Satanowski, jeden z kilku rozmówców w programie „Wieczór z Władimirem Sołowiowem”. Program wyemitowany został w telewizji „Rossija 1” wieczorem 20 stycznia.

Słowa wypowiedziane przez Jewgienija Satanowskiego były cytowane także przez inne rosyjskie media, zyskując tym samym duży rozgłos. Zostały oczywiście zauważone także w Polsce.

Jewgienij Satanowski, przemawiający jako prezes Instytutu Bliskiego Wschodu, usprawiedliwiał rozstrzelanie jeńców w Katyniu, bowiem stwierdził we wspomnianym programie, iż żaden głównodowodzący armią, tak jak generalissimus Stalin, nie zostawiłby na swoich tyłach dobrze przygotowanej grupy oficerów wrogiej armii. „To życie, to historia” - stwierdził Satanowski o mordzie katyńskim.¹¹ (Zgodnie z logiką Satanowskiego, wszyscy dowódcy, łącznie z Hitlerem, ale poza Stalinem, popełniali wielki błąd nie nakazując masowego rozstrzelania wrogich jeńców wojennych.) Satanowski stwierdza, że owszem Stalin miał krew na rękach, ale kto jej nie miał, pyta retorycznie – nawet Piłsudski. Sugeruje także, że Polacy byli antysemitami i mordowali Żydów. „Niemcy nie byli potrzebni. Polacy sami spaliliby żydowskich sąsiadów” - kończy swoją mocno antypolską wypowiedź prezes Instytutu Bliskiego Wschodu¹².

W programie kilkakrotnie powracał wątek domniemanego polskiego antysemityzmu – prowadzący program Sołowiow nawiązywał do „wstrząsającej” publikacji Jana Tomasza Grossa. Znany rosyjski reżyser Karen Szachnazarow zauważył, że wbrew sowieckiej narracji wojny z ZSRR

⁸ <https://iz.ru/966860/2020-01-21/zakharova-prokomentirovala-statiu-premer-ministra-polshi-ob-aushvitce>

⁹ <https://ria.ru/20200121/1563658200.html>

¹⁰ <https://ria.ru/20200121/1563658200.html>

¹¹ https://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/2238967/video_id/2263725/viewtype/picture/

¹² https://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/2238967/video_id/2263725/viewtype/picture/

nie prowadziły Niemcy, lecz Trzecia Rzesza – czyli stworzone przez Hitlera europejskie imperium wspierane przez inne narody.¹³ To bardzo znamienita narracja, otwierająca drogę do swoistej reinterpretacji wojennych win.

W programie pojawiły się też wypowiedzi Grigorija Amnuela, rosyjskiego reżyser-dokumentalisty, odrzucające jednostronną narrację Putina. Sam prowadzący Sołowiow wspominał wprawdzie o polskich lotnikach, „jednych z najlepszych w Europie”, dzielnie walczących podczas Bitwy o Anglię, jednak już chwilę później zaciekle atakował Polaków, zarzucając im mordowanie Żydów w Powstaniu Warszawskim. Powoływał się przy tym na „ujawnione dokumenty”, które w trakcie programu wyświetlano na telebimach. Jeszcze raz warto podkreślić miejscami bardzo emocjonalne wypowiedzi Grigorija Amnuela, który samotnie bronił prawdy historycznej i odrzucał te skarżenia.

Polski antysemityzm

21 stycznia RIA Nowosti opublikowała wywiad z izraelskim historykiem Holokaustu i współpracownikiem instytutu Yad Vashem, Aronem Shneyerem. Shneyer uważa, że niektóre narody wschodniej Europy nie chcą znać prawdy o II Wojnie Światowej i ukrywają swoją współpracę z nazistami, a kwestie historyczne wykorzystują do bieżących rozgrywek politycznych. Shneyer wprost nawiązuje także do „polskiego antysemityzmu”, twierdząc: „Składamy hołd polskim uczestnikom ruchu oporu. Polacy, którzy walczyli z bronią w rękach przeciwko Niemcom ... Ale były też inne strony. Było, i to prawda, i ja wielokrotnie to powtarzałem, a dokumenty potwierdzają to, niestety, udział Polaków w zbrodniach przeciwko Żydom ... Zabijali Żydów, przekazywali Żydów, którzy uciekli z obozów podczas wojny, znane są powojenne pogromy”¹⁴.

Wystąpienie Putina na V Światowym Forum Holokaustu

Wystąpienie prezydenta Putina w instytucie Yad Vashem 23 stycznia nie miało wprost antypolskiego charakteru, chociaż bez wątpienia przedstawiało rosyjską narrację historyczną. Putin nie wspominał o np. roli Polski w zwycięstwie nad Niemcami. Przemówienie było szeroko komentowane – najbardziej aktywna na tym polu była, jak zwykle, polska filia Sputnika.

W Sputnik Polska zamieszczono m.in. wywiad, z politologiem Konradem Rękasem, związanym ongiś z prorosyjską partią Zmiana i często obecnym na łamach dziennika. Politolog i publicysta w swoim wywiadzie, pod nieco szokującym tytułem: „Putin twarzą polskiej polityki historycznej -

¹³ https://russia.tv/video/show/brand_id/21385/episode_id/2238967/video_id/2263725/viewtype/picture/

¹⁴ <https://ria.ru/20200121/1563658200.html>

takiej, jaką być powinna”, chwali przemówienie prezydenta Federacji Rosyjskiej. Konrad Rękas sugeruje, że oczekiwanie na antypolski atak w Yad Vashem było wynikiem „politycznej paranoi” i chwali prezydenta Rosji np. za wypowiedź o słowiańskich, w tym także polskich, ofiarach wojny. Rękas stwierdził m.in., że „... w swoim wystąpieniu prezydent Putin zachował się jak przywódca słowiański, wskazując bardzo wyraźnie na martyrologię wszystkich narodów słowiańskich poddanych również eksterminacji przez niemieckich nazistów. I umówmy się: nigdy czegoś takiego nie uzyskałby w Izraelu, ani w międzynarodowych organizacjach żydowskich prezydent Duda. Polacy powinni być bardzo wdzięczni prezydentowi Putinowi za to, że tam był i wspomniał przecież również o polskiej tragedii. Prezydent Putin jest pierwszą twarzą polskiej polityki historycznej - takiej, jaką być powinna”¹⁵. Konrad Rękas, w swoim bez wątpienia prorosyjskim wywiadzie, krytycznie odniósł się nie tylko do decyzji prezydenta Dudy, aby nie jechać na V Światowe Forum Holokaustu, ale w ogóle do - według niego - „antyrosyjskiej polityki uprawianej przez polityków III RP”.

„Polskiej klasie politycznej naiwnie wydawało się, że uda się wyhodować jakieś polsko-amerykańskie lobby żydowskie, które wykorzysta do wojenki przeciwko Rosji. Oczywiście, to się nie udało. Ten podział, który się pojawia w polskich mediach - na dobrych amerykańskich syjonistów i złych rosyjskich Żydów - sensu stricto nie istnieje”¹⁶ - uważa publicysta.

Jego zdaniem „... Polska powinna być współkustoszem pamięci o II Wojnie Światowej, powinna być współgospodarzem tej pamięci, jako naród, od którego wojna się zaczęła, jako naród zwycięski, który wspólnie z narodami Związku Radzieckiego zatknął zwycięski sztandar w Berlinie. A Polska z tego dobrowolnie zrezygnowała. No, to teraz siedzmy sobie w domu i liźmy rany. Bo takie są skutki wielu lat błędów polityki i historycznej, i polityki zagranicznej. Zresztą w Polsce politykę historyczną zastąpiła polityka histeryczna”¹⁷ - kończy wywiad Konrad Rękas.

Należy dodać, że w artykule o znamionym tytule: „Putin „rozczarował” Polskę swoim wystąpieniem w Izraelu?” Sputnik Polska zawarł tezy dwóch polskich historyków i komentatorów sugerujących, że z pozoru wyważone słowa prezydenta Putina miały „drugie dno”, były „zmyłką” i „przyjętą taktyką”. Nie oznaczają one bynajmniej końca polsko-rosyjskiej wojny historycznej, a wręcz przeciwnie. Zacytowano słowa prof. Pawła Kowala z Instytutu Nauk Politycznych PAN, który uważa, że prezydent Putin „wykorzysta wszelkie rocznice, by propagować swoją wersję historii”¹⁸.

¹⁵ <https://pl.sputniknews.com/opinie/2020012311714681-konrad-rekas-putin-twarza-polskiej-polityki-historycznej-takiej-jaka-byc-powinna-sputnik/>

¹⁶ <https://pl.sputniknews.com/opinie/2020012311714681-konrad-rekas-putin-twarza-polskiej-polityki-historycznej-takiej-jaka-byc-powinna-sputnik/>

¹⁷ <https://pl.sputniknews.com/opinie/2020012311714681-konrad-rekas-putin-twarza-polskiej-polityki-historycznej-takiej-jaka-byc-powinna-sputnik/>

¹⁸ <https://pl.sputniknews.com/swiat/2020012311716893-putin-rozczarowal-polske-swoim-wystapieniem-w-izraelu/>

23 stycznia, już po przemówieniu Władimira Putina, uwagę o Polsce wygłosił via Twitter senator Aleksiej Puszkow. Mimo, iż w rosyjskich mediach przewija się narracja polska, implementowana tam z mediów polskich, że przyczyną nieobecności prezydenta Dudy w Jerozolimie była m.in. niemożliwość publicznego przemówienia, Puszkow zasugerował, jakoby absencja prezydenta Polski związana była z niechęcią przyznania, że Auschwitz i Polskę wyzwoliła Armia Czerwona. „Minister spraw zagranicznych Izraela [Israel Katz] osobiście podziękował Putinowi za wyzwolenie Oświęcimia [Auschwitz]. A Duda bał się przyjechać. W przeciwnym razie musiałby wyjaśnić, dlaczego Warszawa nie chce za to podziękować Rosji. Jak i za wyzwolenie Polski, w której hitlerowcy zabili 6 milionów ludzi” - napisał Aleksiej Puszkow. Senatora cytowała m.in. „Izwestia” z wiele mówiącym i dość krzykliwym nagłówkiem „Puszkow wyjaśnił strach Dudy przed wyjazdem do Izraela na forum pamięci Holokaustu”¹⁹.

23 stycznia rzeczniczka rosyjskiego MSZ Maria Zacharowa powiedziała o rozpoczętej przez Polskę w stosunku do Rosji „kampanii dezinformującej” w temacie II Wojny Światowej. Elementem dezinformacji, zdaniem Marii Zacharowej, był wspomniany wyżej wywiad polskiego premiera w „Politico”. Zacharowa kończy stwierdzeniem, że Rosja będzie z każdym i wszędzie walczyć o „historyczną prawdę o II Wojnie Światowej i Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej”²⁰.

24 stycznia w rosyjskich mediach (Izwestia, RIA Nowosti etc.) pojawiły się krótkie notatki informacyjne o artykule opublikowanym w Rzeczypospolitej (Michał Szułdryński: Polska porażka w Jerozolimie). Powtarzana jest w nich główna teza wspomnianego tekstu, iż V Światowe Forum Holokaustu w Jerozolimie było polską porażką. Prezydent Putin nie tylko mógł wygłosić swoje przemówienie, ale także był mile widzianym gościem, podczas gdy polski głos z oczywistych powodów nie wybrzmiał. Izwestia, jako komentarz do polskiego artykułu, przytoczyła m.in. słowa Marii Zacharowej, iż Polska od wielu lat podważała „i pracę ekspertów, i dwustronne stosunki”²¹.

WNIOSKI

- Można spodziewać się dalszych antypolskich ataków, w tym także poszerzania pola rażenia, poprzez wprowadzanie nowych wątków historycznych i współczesnych (jeńcy bolszewicy w Polsce w latach 20-tych, mord w Katyniu, niszczenie symboli radzieckich w Polsce itp.)

¹⁹ <https://iz.ru/967859/2020-01-23/pushkov-obiasnil-strakh-dudy-ekhat-v-izrail-na-forum-pamiati-kholokosta>

²⁰ <https://tass.ru/politika/7591981>

²¹ <https://ria.ru/20200124/1563834191.html>

- Dyskusja zatacza coraz szersze kręgi, włączają się do niej kolejni komentatorzy i publicyści, w tym przedstawiciele rosyjskiej nauki, politolodzy, historycy i filmowcy
- Strona rosyjska zapowiedziała i będzie to zapewne realizować, że przeniesie własną narrację na nowe pola, także w sferze międzynarodowej (politycznej)
- Kreml, w tym Władimir Putin, powołując się na dokumenty cały czas budują narrację sporu jakoby opartego na wywodach naukowych i interpretacji faktów
- Do prowokacji rosyjskich należy podchodzić z dystansem, bowiem nadmierna reakcja może zostać wykorzystana przez Kreml, jako rusofobiczna, czy histeryczna
- W mediach rosyjskich Polska nadal atakowana jest na równi z krajami bałtyckimi.
- Rosyjska narracja historyczna skupia się na atakowaniu innych krajów europejskich oraz budowaniu pomnika Armii Czerwonej, jako niosącej wolność wyzwalanym krajom, czyli broni mitu Wojny Ojczyźnianej
- Rosyjscy intelektualiści wykazują tendencję do racjonalizowania zbrodni Stalina, wyciągając wnioski, że były one czasami uzasadnione w ramach wojennej logiki
- Coraz częściej pojawiający się zarzut współudziału Polaków w zbrodniach popełnionych na Żydach stanowi oś rosyjskiej propagandy w stosunku do Polski. Celem jest skonfliktowanie Polski z Izraelem i środowiskami żydowskimi w USA, a także osłabienie wizerunku Polski na świecie.
- Relatywnie wyważona przemowa prezydenta Putina w Jerozolimie nie musi oznaczać deeskalacji sporu i końca ataków na Polskę (i inne kraje, np. nadbałtyckie, czy Ukrainę) – wręcz przeciwnie

.....

Maria Zacharowa - rzeczniczka rosyjskiego MSZ

Aleksiej Puszkin – senator FR

Jewgienij Satanowski, prezes Instytutu Bliskiego Wschodu, prezes Rosyjskiego Kongresu Żydów (2001-2004)

Władimir Szapowałow, historyk, dyrektor Instytutu Historii i Polityki Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (MPGU)

Aleksiej Muchin, szef Centrum Informacji Publicznej (agencja prasowa powiązana z Kremlm)

Grigorij Amnuel - rosyjski reżyser-dokumentalista, dyrektor Otwartego Klubu Dialogu Międzynarodowego w Moskwie

Karen Szachnazarow - rosyjski reżyser

Grigorij Amnuel, rosyjski reżyser-dokumentalista, dyrektor Otwartego Klubu Dialogu Międzynarodowego w Moskwie,

Konrad Rękas – polski publicysta, polityk, samorządowiec